

T. B. M. M.

ZABIT CERİDESİ

YETMİŞİNCİ İN'İKAT

5 - VI - 1930 PERŞEMBE

Münderecat

	Sayfa	Sayfa
1 — Sabık zabıt hulâsası	50	
2 — Havale edilen evrak	50	
3 — Riyaset Divanının Heyeti Umumiye maruzatı	50	
1 — Askerî tekaüt ve istifa kanununun yirmi dördüncü maddesinin jandarma efradına sureti tatbikının tefsiren halline dair tezkerenin geri verilmesi hakkında Divanı Muhasebat Riyaseti tezkeresi	50	
4 — Müzakere edilen maddeler	51	
1 — İnşa olunacak şose ve köprüler tahhüdâtının gelecek seneye sirayeti hakkında 1/638 numaralı kanun lâyihası ve		
		51,58
		53
		53
		53

1 — SABIK ZABIT HULÂSASI

Hasan Beyin Riyasetlerle aktolunarak belediye vergi ve resimleri kanununun bir maddesinin tefsirine dair mazbata ile, umumî ve hususî kaza salâhiyetini haiz mahkemeler arasındaki ihtilâfların halline, uyusturucu maddeler hakkındaki kanunun iki maddesinin tadiline, tababet ve şubatı san'atlarının tarzi icrasına dair kanuna bazı

maddeler tezyiline dair kanun lâyhaları müzakere ve kabul edildikten sonra perşembe günü toplanılmak üzere celse tatil olundu.

Reis Vekili

Kâtip

Kâtip

Tokat

Yozgat

Hasan

S. Tevfik

Avni

2 — HAVALA EDİLEN EVRAK

Lâyhalar

1 — Ankara şehri su tesisatı hakkında (Dahiliye ve Bütçe Encümenlerine).

2 — İktisat Vekâletince mübayaa olunacak merinos koç ve koyunlarının tevzii hakkında (Bütçe Encümenine).

3 — Islahı hayvanat kanununun 9 uncu maddesinin tadili hakkında (İktisat Encümenine).

4 — Hayvan sağlık zabıtası kanununun 39 uncu maddesinin tadili hakkında (İktisat Encümenine).

5 — Tasarruf sandıkları hakkında (İktisat, Dahiliye, Adliye ve Bütçe Encümenlerine).

6 — Türkiye Cümhuriyetile Danimarka Hükümeti arasında aktedilen ikamet, ticaret ve seyrisefain mukavelenamesinin tasdiki hakkında (Hariciye ve İktisat Encümenlerine).

7 — Ziraat makinelerinde ve ziraatte müstamel mevadî müştâile ve muharrikeler ile müstahzaratı kimyeviyyenin rüsumu hakkındaki kanunun bazı maddelerinin tadiline ve bazı maddeler tezyiline dair (İktisat ve Bütçe Encümenlerine).

Tezkereler

8 — Gümrük tarife kanununun 5 inci maddesinin 7 inci fıkrasında muharrer 3 üncü şekildeki

müddetin yalnız mezkûr şekle münhasır olup olmadığının tefsiri hakkında Başvekâlet tezkeresi (Maliye ve Bütçe Encümenlerine).

Mazbatalar

9 — Türkiye Cümhuriyetile Almanya Hükümeti arasında aktolunan ticaret mukavelesinin tasdiki hakkında 1/721 numaralı kanun lâyhası ve Hariciye ve İktisat Encümenleri mazbataları (Ruznameye).

10 — Türkiye Cümhuriyetile Estonya Hükümeti arasında mün'akit ticaret ve seyrisefain mukavelenamesinin tasdiki hakkında 1/713 numaralı kanun lâyhası ve Hariciye ve İktisat Encümenleri mazbataları (Ruznameye).

11 — Türkiye Cümhuriyetile Bulgaristan Kralığı arasında münakit ticaret ve seyrisefain mukavelenamesinin tasdiki hakkında 1/720 numaralı kanun lâyhası ve Hariciye ve İktisat Encümenleri mazbataları (Ruznameye).

12 — Türkiye Cümhuriyetile Masaristan Hükümeti arasında münakit ticaret mukavelenamesinin tasdiki hakkında 1/727 numaralı kanun lâyhası ve Hariciye ve İktisat Encümenleri mazbataları (Ruznameye).

BİRİNCİ CELSE

Açılma saati : 15,25

Reis — *Kâzım Paşa*Kâtipler: *Süreyya Tevfik B.* [TOKAT], *Haydar Rüştü B.* (DENİZLİ)

Reis — Celse açılmıştır efendim .

Dahiliye Encümeni namına Abdülmuttalip B. (Malatya) — Efendim, Bu gün gelen evrakın beş numarasındaki lâyihanın taallûku hasebilenizam-

name mucibince encümenimize havalesini rica ederim.

Reis — Sırası geldiği zaman söylersiniz.

3 — RİYASET DİVANININ HEYETİ UMUMİYEYE MARUZATI

1 — Askerî tekaüt ve istifa kanununun yirmi dördüncü maddesinin jandarma efradına sureti tat-

bikının tefsiren halline dair tezkerenin geri verilmesi hakkında Divanı Muhasebat Riyaseti tezkeresi

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
RİYASETİ CELİLESİNE

Türkiyede tekaüde istihkak kesbeden jandarma efradına rütbei hazıraları maaşının tekaüt maaşı olarak tahsis edilip edilemeyeceği mahalli içtihat hususattan görülmekle bu bapta tefsiren bir karar ittiha-zına müsaade buyrulması hususunda 29 kânunusani 1928 tarihli ve 681/29 numaralı tezkerei acizanemle maruzatta bulunmuş idi. Ahiren ciheti askeriye ve mülkiye için yeni bir tekaüt kanunu vaz ve tedvin edilerek âti itibarile halli mes'ele edilmiş olmasına binaen zikrolunan tezkerei acizanemin

iadesine müsaade buyrulmasını arz ve istirham eylerim efendim.

Divanı Muhasebat
Reis Vekili
Faik

Reis — Alelusul iade ediyoruz.

Efendim; Adliye Vekili Bey sorulan süale ruznamedeki maddelerin müzakeresi bit-tikten sonra cevap verecekler. Ruznamede iki defa müzakereye tabi olan maddelerin müstace-len müzakeresini encümen teklif ediyor. (*Muvafık sesleri*). Kabul edenler ... Etmiyenler ... Kabul edilmiştir.

4 — MÜZAKERE EDİLEN MADDELER

1 — İnşa olunacak şose ve köprüler taahhü-datının gelecek seneye sirayeti hakkında 1/638 numaralı kanun lâyihası ve Nafia ve Bütçe Encü-menleri mazbataları [1]

Nafia Vekili Recep B. (Kütahya) — Arkadaş-lar; bir sene kadar bir zaman oldu ki vatanın şose ve köprülerini inşa etmek usul ve sistemi hakkında yeni ve esastı bir kanun kabul buyurmıştunuz. Bu kanunun ilk tatbik senesini geçirdikten sonra o kanunlara hususî bir madde ile, ayrıca yapılması derpiş edilmiş olan diğer bir kanun lâyihasını Huzuru Âlinize takdim etmek vazifesile mükellef bulunuyorum. Bu gün müzakerenize arzedilen kan-un lâyihası işte o dur. Şose ve köprüler kanununda zikredilen şeraiti haiz olan vatandaşlardan toplanacak verginin yüzde ellisi vilâyetlerin yol ve köprü inşaatı ve tamir ihtiyaçlarına sar-folunacak, diğer yüzde ellisi de Devlet eli ile nisbeten yüksek evsafı fenniyede inşa olunacak millî şose ve köprüleri vücuda getirmek üzere Devletin hazinesine gelecekti.

Şose ve köprüler kanununun bir maddesi mucibince Nafia Vekâleti bu millî şoseleri inşa etmek için ilerideki senelere şamil taahhüdât yapmağa esasen mezumdur. Ancak bu kanunda inşaat sene-lerinin her birinde kaçar milyonluk tediyat salâhi-yetini haiz olacağı ayrı bir kanunla tayin lüzumu zikrediliyor. Geçen sene kanun yapılırken, taahhüt salâhiyeti Vekâlet için kabul edilmiş olmasına rağmen senelik taahhüdât miktarının ayrı bir kan-unla tesbit edileceğinin zikredilmesinin sebebi, kan-unun ilk tatbik senesinde vergi miktarı hakkında hakikata ve müşahedeye müstenit neticeler görüldükten sonra bu salâhiyeti hükûmete vermek e-sasına müstenit idi. İlk tatbik ve tecrübe senesini geçirdik. Geçirdiğimiz ilk tatbik senesinde, şose, köprüler kanununun yeni esaslarının tatbiki neti-cesinde tam bir tahsil neticesine vasil olamadık. Es-babr, şu kısa cümlelerle izah olunabilir: Devletin yol işleri oldukça karışık bir tarih geçirmiştir. Ge-

çen sene bu günlerde kabul edilen şose ve köprüler kanunu ondan evvel mer'i olan yol kanununu e-saslı surette değiştirmiştir. yeni kanunla eski ka-nunların ihtiva ettiği maddelere uymıyan bir takım esaslar vazedilmiştir. Bahusus yeni kanuna yeni u-sullere dair epice uzur maddeler ve hükümler vardır, bu Meclisten geç çıktı. Tab'ı tamimi, bü-tün alâkadarlar tarafından bu yeni şekillere vukuf hasıl edilmesi epi zaman sürdü. Vekâlet mütemadi ve ısrarlı takibat ile halâ bu zemin üzerinde bir çok emek sarfedecektir.

Arkadaşlar, geçirdiğimiz tatbikat senesinde Hükûmeti nisbeten az para toplamağa sevkeden başlıca sebeplerden biri de son defa kabul edilen maaşların teadülü kanununda maaş alırken vergi-ler için para kesilmemesi esasının vazedilmiş ol-masıdır.

Bu yüzden maaş, ücret, tahsisat ve saire gibi Devlet hazinesinden yahut şirket ve müesseselerden para alan zevattan yol mükellefiyetinin istilzam etti-ği vergi esaslı surette tahsil edilmeyecektir. Bunda yalnız eshabı maaştan olan mükelleflerin borçlarını vermemiş olmak kusurları saik değildir. Çünkü Ma-lûmu Âliniz arkadaşlar vergi verecek vatandaşların tahsil anından onu tahsil ile mükellef olan Devlet mekanizmasında eyi işler bir tarzda kendisine bumü-kellefiyetin ifası için vakit ve zamanında müraca-at etmesi lâzımdır ki, bunu versin. İşte arkadaşlar eskiden maaşlardan kesilmek suretile verilen bu vergilerde bu usul kalkınca tamamen tahsil edilme-si de bu sene nisbeten az para toplanmasına saik olmuştur.

Heyeti Muhteremenize gizli olmadığı veçhile kâfi derecede kuvvetli tahsil mekanizması halinde işlemiyen İdarei Hususiye tahsil cihazının bunda tesiri şüphesizdir. Bütün bunlara rağmen arka-daşlar, bu kanunu encümene arzettiğimiz zaman oradaki arkadaşlarımızın arzuları veçhile bu seneye ait bir hesap çıkardık, son bir iki ay müs-tesna olmak üzere takriben on aylık bir tahsil miktarını vilâyetlerden sorduk. Aldığımız neticeye göre tahsilâtın heyeti mecmuası 8,700,000 liradır. Bu miktarı encümene arzederken orada bir zühul

[1] 228 numaralı matbuat zaptın sonuna mer-bututtur.

oldu. Bunu Heyeti Celile huzurunda tashih etmeği bir drst lzimesi addederim. Bu sekiz milyon yedi yüz bin liranın içersinde; kanun mucibince sekizer liradan gayri lüzum gören vilâyetlerin kendi hususî yolları için tahsil etmek salâhiyetine malik buldukları mükellef başına ikişer liranın yekûnu olan takriben yedi yüz küsur bin lira da dahilidir. Bir kısım malmatın iyi tetkik edilmesine vakit bulamadan alınan bu rakamların bizi ileride olduğumuz neticelere götürecek mahiyette olduğunu zannediyorum.

Henüz malûmat gelmiyen yedi vilyetin tahsil miktarları bunun içinde dahil değildir. şu halde yüzde ellisi vilyetin, yüzde ellisi Hkmet merkezinin olduğuna göre bu sene bizim elimize dört milyon lira kadar bir para geçecek demektir. Acaba bu dört milyon lira ile umran hedefine ilerliyen bir memleket için ve yolları mnakalesi zayıf olan bir memleket için bir iş görülebilir mi? Arkadaşlar bu parayı sarfedecek vekâletin mes'liyetini deruhte eden bir arkadaşımız sıfatile arz edeyim ki; bu senevî dört milyon liralık (ki bunun miktarı bilhare, daha çok artacaktır) maktu bir para Devletin millî şoseleri yaptırması için milletimizin haline göre az bir para değildir. Bu dört, beş milyonluk her sene tahsil edilecek paraya müsteniden, teşebbüs edilecek herhangi bir inşa sistemi mutlaka muvaffakiyete doğru gidecektir.

Arkadaşlar; takdim ettiğimiz kanuda, tahsil edilecek paraya müsteniden veklet, Meclisi liden her sene sarfetmeğe mezun olduğu miktar kadar taahhdata girmek salâhiyetini istiyor. Bu arzettiğim miktar bu sene dört milyon olduğu halde içinde bulunduğumuz seneyi takip eden iki sene zarfında uer buçuk milyon ve onu takip eden diğer iki sene zarfında dörder milyon ve ancak ondan sonra, senede beş milyon olmak üzere ki ceman (13) senede (60) milyon liralık yol ve köprü inşa etmek üzere taahhüde girmek salâhiyetini istiyoruz. Bundan anlaşılıyor ki Hkmetin ilk iş seneleri için tediyeye kendisini mezun kılmak üzere Meclisten istediği salâhiyet; Hkmetin ilk sene zarfında filen tahsil etmiş bulunduğu miktara nisbetle biraz eksiktir bile.. Kanunun maddelerine geçildiği zaman arkadaşların zihnini işgal etmesini muhtemel grdğim bu hususu tenvir ettikten sonra, vatanın şose vergilerini bu para ile inşa tarzları hakkında takip edeeğimiz umumî hattı hareket hakkında da yalnız bir kaç cümle ile malûmat vermek isterim.

Arkadaşlar, köprüler meselesi, Nafıanın noktai nazarına göre muvasala meseleleri içinde inşası çok elzem olan bir meseledir. Kprszlk muvasala noktasından en ziyade müşkülât tevliit eden bir meseledir. Malmu liniz olan bazı yerler vardır ki; şose yapılmasına ihtiyaç olmaksızın bir köprünün mevcudiyeti muhtelif kt'aları birbirile irtibata sevkeder. Bunun neticesi olarak mtekabillen istihsal maddelerinin teatisi imkn tahhassul eder ve memleketin muayyen bir mntakasnda iktisad medenî ve hayat bir inkişaf başlar, öyle

yerler vardır ki - bilirsiniz - iyi kötü şoselerle bir birine bağlıdır, fakat bu şoseler üzerinde ot bitmiştir. Ortada bir köprü olmaması yüzünden muvasala mnkati olmuştur. Bu arada bir köprü vücuda getirmek (tabii büyük köprüyü kastediyorum) nevama orada büyük bir şose yapmak yani hakikatte mevcut ve fakat işlemiyen meselâ (300) kilometroluk bir şoseyi bu köprü ile mevcut haline getirmek demektir, köprü için yüz bin lira sarfederseniz hem muvasalayı, hem de emek mahsulü olan ve işlemiyen o şoseyi kazanmırsınız. Esasen şose kanununun ruhunda bu vardır, biz inşa işlerimizin başında köprü inşası ihtiyaımızı gördük ve ilk program olmak üzere yine kanunun derpiş ettiği diğer makamlarla temas ederek Heyeti Vekile kararına iktiran ettirdiğim üç senelik köprü projesinde, en mühimlerinden başlanmak üzere yirmiden fazla vilyette seksen kadar büyük köprü vücuda getirmeğe azmettik. Meclisten alacağımız bu taahhüde girişmek mezuniyetile, bu işi de başa ıkaraız. Bu üç senelik köprü programına ilveten ayrıca on senelik bir köprü programı daha hazırlıyacağız. Sonra on üç senelik millî şose programı gelir. Bu program Nafıa ile beraber kanununda zikredilen diğer veklet ve makam ile çalışılarak bu program yapılmış ve Heyeti Vekilece tasdik olunmuştur. Bu programın ilk kısımlarının arazi üzerinde etütlerine başlanmıştır. Ankara civarı şoselerinin en mükemmel bir surette inşasını zaten şoseler kanunu mir idi. Bu kısma da başlıyacağız, kısmen etütleri bitmiştir.

Geçirdiğimiz sene zarfında tahsil edilen program bir kısmile Çanakkale, Balıkesir arasında yeni bir yol inşasına başladık mesai iyi bir tarzda devam ediyor. Bir kaç senedenberi sürüncemede kalan Hopa - Borçka yolunu ikmal ve inşa edeceğiz. Muamelesi mnakasadadır. Salâhiyet alacağımız bu paranın heyeti meemuasile ilk hamle olmak üzere on üç senede vücuda getireceğimiz millî şose şebekesini tasavvur etmek için arkadaşlar vatan haritasını göz önüne getirtiler.

Yeni vatan idare merkezinin Garpta İstanbul, Trakya ve Edirne hududuna ve İzmir limanına, Hkmet merkezinin şarkta Rus, İran hudutlarına kadar bağlamak ve cenup ve cenubi şark istikametlerinde Suriye ve Irak hudutlarına doğru temdit etmek bu suretle şark, garb, şimal ve cenubi yapısı kuvvetli ve seri vasıtaların hareketine müsait - olacak, demiryollarından sonra sr'at ve emniyetle ve devamlı surette harekete müsait olacak şoselerle birbirine bağlamak olacaktır. Bunlar ilk ana şebekeyi vücuda getirecektir. Vereceğiniz tahsisatla bu şoselerin tarzı inşası hakkında kanunda derpiş edilmiş olan hususî noktai nazarı bu münasebetle de tekrar edeyim. Mill şoseler mutlaka altı temelli şoseler olacaktır. Mill şoselerin düşmek ihtimali olan tehlikeli yerlerde etrafı korkuluklu olacaktır. Hasılı bütün dünyada şose denildiği zaman hatıra gelen bir muvasala vasıtasının haiz olması lz mgelen evsafta şoselerimizi yapacağız.

Bu maruzattan sonra maddelere geçilerek kanunun müstaceliyetle müzakeresini rica ederim.

Reis — Maddelere geçilmesini kabul edenler ... Etmeyenler ... Kabul edilmiştir.

Yapılacak köprüler ve şoseler için Nafia Vekâletince taahhüdât icrasına dair kanun

MADDE 1 — 1525 numaralı, şose ve köprüler kanununun ahkâmı dairesinde, 1930 senesi bîdayetinden 1942 senesi nihayetine kadar yapılacak köprüler ve şoseler için, mezkûr kanunun 21 ve 22 inci maddelerinde yazılı tahsisata müsteniden, müteakip senelere sari taahhüdât icrasına Nafia Vekili mezundur.

Reis — Maddeyi kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 2 — İşbu taahhütlere ait senevî tediye miktarları yekûnu 1930: 1931 senelerinde üçer buçuk milyon, 1932: 1933 senelerinde dörder milyon, 1934: 1942 senelerinde beşer milyon lira olmak üzere cem'an altmış milyon lirayı tecavüz etmiyecektir. Şu kadar ki, şose ve köprüler kanununun 22 inci maddesi mucibince şose ve köprüler fasılma bir evvelki seneden tahsisat devrolunmuş ise, senevî tediye miktarları yekûnu, müdevver tahsisat kadar tezyit olunabilir. İnşaatın birinci maddede zikrolunan 1942 senesinden evvel bitirilmesi lüzumlu görüldüğü takdirde, bu müddet, İera eVkilleri Heyeti kararile tayin olunur.

Reis — Maddeyi kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 3 — Bu kanun neşri tarihinden mu-teberdir.

Reis — Maddeyi kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 4 — Bu kanunun hükümlerini icraya Maliye ve Nafia Vekilleri memurdur.

Reis — Maddeyi kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Kanunun heyeti umumiyesini tayini esami ile reyiniz arz ediyorum.

2 — 10 Eylül 1337 tarih ve 151 numaralı kanunun 7 inci maddesine bazı fıkralar ilâvesine dair 1/720 numaralı kanun lâyihası ve Adliye ve İktisat Encümenleri mazbataları [1]

Reis — Heyeti umumiyesi hakkında söz isteyen var mı? Maddelere geçilmesini kabul edenler ... Etmeyenler ... Kabul edilmiştir.

Ereğli Havzai Fahmiyesi maden amelesinin hukukuna müteallik 10 Eylül 1337 tarih ve 151 numaralı kanunun 7 inci maddesine bazı fıkralar ilâvesine dair kanun

MADDE 1 — 10 Eylül 1337 tarih ve 151 numaralı kanunun 7 inci maddesine aşağıdaki fıkralar ilâve olunmuştur:

A : Mahkeme bu maddenin tatbikında, ceza muhakemeleri usulü kanununun 3 üncü maddesine göre, aralarında irtibat mevcut sayılan suçların davalarını birleştirmeksizin tetkik ile hükme rap-teder.

B : İşten ve matlubattan mütevellit davalarda, Havzai Fahmiye İdaresi müşavir avukatı, amele birliğinde kayıtlı cüzdanlı amelenin kanunî mümessili olarak, vekâletname ibrazına hacet kalmaksızın mahkemede ameleyi temsil eder.

Reis — Maddeyi kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 2 — Bu kanun neşri tarihinden mu-teberdir.

Reis — Maddeyi kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 3 — Bu kanunun hükümlerini icraya Adliye ve İktisat Vekilleri memurdur.

Reis — Maddeyi kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Kanunun heyeti umumiyesini kabul edenler... Etmeyenler ... Kabul edilmiştir.

[1] 227 numaralı matbuat zaptın sonuna mer-buttur.

5 — SÜALLER VE CEVAPLAR

1 — *Mardin Meb'usu İrfan Ferit Beyin 3 haziran 1930 tarihli Cümhuriyet Gazetesindeki yazı hakkında Adliye Vekâletinden şifahî suali ve Vekil Mahmut Esat Beyin şifahî cevabı*

Reis — Mardin Meb'usu İrfan Ferit Beyin Adliye Vekili Beyden süal takriri vardır, okunacak :

YÜKSEK REİSLİĞE

3 haziran 1930 tarihli Cümhuriyet gazetesinde "kimden kime şekva edeyim,, başlığı ile ve Yunus Nadi Bey imzası ile neşredilen makalede gazeteciler davasının Bursaya nakli Adliyemizin şeref ve nüfuzunu rencide ve kendisine olan itimadı teredüde sevkedecek mahiyette teşrih edilmektedir.

Böyle bir şey var mıdır yok mudur? Meseleyi Adliye Vekili Beyefendiden şifahî soruyorum.

Mardin
İrfan Ferit

Adliye Vekili Mahmut Esat B. (İsmir) — Efendilerim, Muhterem Mardin Meb'usu İrfan Ferit Beyefendiye beni sorguya çekmek suretile, Türki Adliyesinin büyük şerefi etrafında gösterdiği yüksek hassasiyetinden dolayı hararetle teşekkürü borç bilirim. Cümhuriyet gazetesinin üç haziran tarihli nüshasında çıkan yazıları ben de okudum; hem de teessürle ve teessüfle okudum. Yunus Nadi Bey açıkça diyorki: "Kanunlarımız mahkemelerimizi şüphe altında bira-

kıyor, adaleti rencide ediyor. Temiz mahkememiz gazeteciler davasının Bursaya nakli kararını dalgınlıkla, gafletle vermiştir., Davanın nakli yolsuz, kanunsuz imiş, teşkilâtı esasîye muhalif imiş vatandaşların gazetelerde her yerde, hakaret davası açmaları doğru değil imiş, sakatmış. İstanbul müddeiumumiliği perde arkasında iş görüyormuş. (Kimden kime şekva edeyim) başlıklı yazılardan bendenizin açıkça anladığım şeyler işte bunlardır.

Muhterem Beyefendiler; Ceza usulü muhakemeleri kanununun on dördüncü maddesinde caza davalarının nakli talebi salâhiyetini, Millet Adliye Vekiline Cümhuriyet müddeiumumilerine tanımıştır.; bu makamlar davanın naklini temiz mahkemesinden isteyebilirler.

Bu talebi takdir ile kararını vermek. mutlak surette temiz mahkemesine aittir. Kanun nakil için iki esas kabul ediyor. Birincisi nizamı âmme ikincisi daii şüphe ahvalidir.

Bu her iki esasın neler olduğu kanunda birer-birer gösterilmemiştir, mutlak zikredilmiştir. Bu yalnız bizde değil, dünyanın her yerinde böyledir. Esasen başka türlü de olamazdır. Çünkü nizamı âmme ve daii şüphe ahvali mucip hadiseleri birer birer sayıp tüketmek mümkün değildir. Nizamı âmme ve daii şüphe ahval neler olabilir dersek bunları, hâdise ve vaziyetlere göre davanın naklini talebe salâhiyettar olan makamlar, hükmü verecek olan temiz mahkemesi takdir eder. Bu takdir hakkı mutlak bir surette yani hakimiyetin mutlak manasile bunu talep edenlere ve hükmü verenlere bırakılmıştır. Bu dünyanın her yerinde böyledir. Meselâ Fransa temiz mahkemesi bir davanın görülmekte olduğu mahallin hissiyat ve temayülleri fakat nazarı dikkatî Âlinizi celbederim - Sadece hissiyat ve temayülleri maznunun lehinde ise davanın nakli kararını vermektedir. Yine herhangi bir mahallin sadece hissiyat ve temayülleri maznunun aleyhinde ise bunu da nakli dava sebebi telâkki etmekte ve kararını öylece vermektedir.

Bundan başka yine Fransa Temyiz Mahkemesi maznunun lehinde veya aleyhinde ufak tefek müracaat varsa - Yani bizdeki tabiri mahsusile şurada burada fiskoslar oluyorsa - davanın o mahalde görülmemesinden sarfi nazarla başka yere nakli için bunun kâfi bir sebep telâkki etmek ve davayı kaldırıp başka mahalde gördürmek lâzımdır, diyor. Bakınız Muhterem Beyefendiler; dünyanın adalet makineleri tam bir bitarafî içinde işleyebilmek için ne kadar hassas olmak mecburiyetindedirler. Bu verdiğim misâlleri 1929 senesinde neşredilen meşhur bir eserden iktibas ettim ki bu eser Garo'nun eseridir.

Beynelmilel şöhretli bir âlimdir. Yabancı memleketler temiz mahkemelerinin verdiği bu kararları dahi nakli davayı mucip daii şüphe ahval ne kadar vazih ve bunu takdir hakkının ne kadar seyyal olduğu ayan beyan görülüyor. Garo gibi bey-

nelmilel şöhreti haiz ceza âlimleri dahi bu takdir hakkının hâkimiyetin mutlak manasile Temyiz Mahkemesine ait olduğunda iştibah etmemektedirler. Bizim gazeteciler davası İstanbul Cümhuriyet Müddei Umumiliğinin kanunî talebi ve Temyiz Mahkememizin mutlak kararile Bursaya nakledilmiştir. Nakil hakkında İstanbul muhtelif Devlet makamları ile müddei umuminin bizzat şahsî dava açması esbabı mucibe olarak gösterildi.

Bunlardan dolayı nakli dava talebinde bulunulabilir mi, denilir. Fakat daha umumî sebepler altında bile nakli dava da bulunulabileceğini medenî memleketler adliyelerinin kararlarile arzettim.

Düşünelim Muhterem Beyefendiler; davaları Bursa mahkemesine nakledilen gazeteciler hakkında hemen İstanbuldaki bütün Devlet makamları ile beraber buna inzınam etmek üzere müddei umumilik de şahsî dava açmış bulunuyor, kulaktan kulağa bir çok fiskoslar, şuna buna bir çok müracaatlar oluyordu. Bütün bu temayüller karşısında bu hususta kendisinin şahsen dava açtığı bir vaziyet karşısında İstanbul Cümhuriyet Müddei Umumi bu davanın naklini, kanunun kendisine mutlak surette tanıdığı takdirine istinat ile Temyiz Mahkemesinden nasıl istemezdi?

Biraz evvel gördük ki, değil yalnız bunlardan dolayı, hatta maznunun lehine ufak bir temayül, veya aleyhinde ufak bir hassasiyet müşahadesi bile müddei umumiye bu talep hakkını ve Temyiz mahkemesine de nakil salâhiyetini tanımaktadır.

Muhterem arkadaşlarımız, her halde nakil sebeplerinin takdiri Yunus Nadi Beyin gazetesinin değil, Türk Cümhuriyetinin Temyiz Mahkemesininindir. (*Bravo sesleri*)

İşte, mevzubahs gazete sahibi Temyiz Mahkememiz böyle bir karar verdiğinden dolayı onu dalgınlık töhmeti altında bırakacak kadar insafsızlık etmiştir. (*Bravo sesleri*)

Fakat bütün bu hakikatlardan sonra kanunun verdiği böyle mutlak salâhiyet ve bir takdir hakkı gazeteciler hakkında bir ve nihayet iki defa verilirse bu memleketin en büyük mahkemesini dalgınlık töhmeti altına almak hakkını Yunus Nadi Beye kim vermiştir ve bu hakkı kimden almıştır? (*Bravo sesleri*)

Hattı hareketini bu kadar kanunî esaslara dayayan Cümhuriyet Temyiz Mahkememize, bizimle beraber bütün milletin güvenmek hakkı vardır.

Arkadaşlar, bu vatanın daha dünkü düşmanları bile onun dalgınlığına değil onun keskin görüşlerine inanıyorlar, dalgınlığına inanmıyorlar. Irzımız, canımız, malımız etrafında son kararını ve hükmünü vermek salâhiyetini haiz olan bu adalet müessesesi dalgınlık töhmeti altında kalırsa yabancılar şöyle dursun, fakat vatandaşların bu Devlete ve bu rejime itimatları kalır mı? Demek ki her kesin hayatı, ırzı, canı, malı gaflet kurbanı olacak öyle mi? Başka yerlerde bilmem fakat Türkiye Cümhuriyetinde asla! (*Alkışlar*)

Dava nakli hâkimden şüphe imiş, böyle kanun olmazmış. Fakat arkadaşlarım temyiz mahkemesine kadar hâkime tecavüz eden, şüpheden de ileri giderek en büyük hâkimlerin kararlarını dalgınlık ve gafletle lekelemekten korkmıyacak kadar ileri varan Yunus İadi Bey, davası Bursaya nakledilince diyor ki, nakli dava talebi hâkimlere bir hakaret imiş. Çünkü bu ondan şüpheyi mucip imiş. Bunu söyleyen, temyiz mahkemesinin kararından yalnız şüphe değil gafletle bahseden Yunus Nadi Beydir. Binaenaleyh bu nazariyeye göre kanunlarımızdan nakli dava maddelerini lâğvetmeli imiş. Nakli dava memnudur demeli imiş. Bütün medenî dünya kanunları nakli dava talebi maddelerini bu maksatla mı yazmışlardır? Yani hâkimleri tahkir için mi? Fakat arkadaşlarım Adliyemizde lâakal senede elli vatandaşın davası nakledilmektedir. O kadar ki, Rizeden İzmiire; yine Rizeden Denizliye nakledilen davaları hatırlıyorum. Bunlar nakledilirken hiç bir şey söylemeyen Yunus Nadi Bey, o da bir kere esbabı mucibeye istinat ile kendi davasının Bursaya nakledildiği zaman bütün Cümhuriyete ve Temyiz Mahkemesine hücum edecek kadar kuvveti kendi şahsiyetinde bulmaktadır ve bar bar bağırılmaktadır. Yunus Nadi Beyin kendi vaziyeti herhangi, bir vatandaşın - hiç gözünün tutmadığı bir vatandaşın - fevkinde midir zannediyor? Kendisini bu vaziyette görmeğe kimden ve nereden salâhiyet alıyor. Senede elli vatandaşın davası nakledilirken o vatandaşlar kanuna hürmetle, itaatle boyun eğerek tayin edilen mahkemelere koşmakta iken Yunus Nadi Bey davasının nakli ile bu memleketin en hassas noktalarına kadar il uzatmak eür'etini göstermiştir. Nadi Bey "kimden kime şikâyet edelim," diyor. Ben onu vaziyetinden size şikâyet ediyorum. Bu vaziyetleri milletin vekillerine şikâyet ediyorum. (*Bravo, arkadaşlar*)

Dava nakli hâkimin namusundan dürüstlüğünden şüphe demek değildir. Bu, Yunus Nadi Beyin bir icadı, bir tefsiridir. Davanın nakli hâkimin büyük şerefli, el değmez istiklâli, adalet cihazlarının hassasiyeti etrafında şunun bunun gizli tezvîr ve tasnilerini, şunun bunun hatırına gelebilmek ihtimali olan en ufak tereddütleri silmek için, silip süpürmek için kullanılan bir vasıta. Hâkimlerden asla şüphe manasına değildir. Teşkilâtı Esasiye kanunumuzda (vatandaş hâkimi tabiisi muhakem eder) denir. Bunun manası dava nakli mülgadır mı oluyor? O halde ve şimdiye kadar bizde nakli dava suretile verilmiş olan kararlar ve hükümler hepsi batıldır öyle mi? Teşkilâtı Esasîyeden benim anladığım bir sivilin ceraimi âdiyeden dolayı fevkalâde mahkemelerde muhakeme edilmeyeceğidir. Yani bir sivil Adliye kapsından alınarak divanı harbe sevk edilmez. İstikâl mahkemesine gönderilmez, fakat bu da zaman ve mekân ile mukayyettir.

Bir idarei ürfiye ilân olunur. Siviller de divanı harbe gönderilir. İstikâl mahkemesi açılır, sivil-

ler de oraya gider. Teşkilâtı Esasiye kanununun muradı tabii zamanlarda bir sivilin, sivil mahkemesinden alınıp fevkalâde mahkemeye verilmemesidir. Bunu aksini mülahaza eder ve hâkimi tabiîyi Yunus Nadi Beyin tefsiri gibi kabul edersek o zaman Cümhuriyetin kurulduğu günden bu güne kadar nakli dava suretile verilmiş olan kararların ve hükümlerin batıl olması iktiza eder. Kendisi teşkilâtı Esasiye Encümeni reisidir. Eğer bu kanun böyle idiye bu güne kadar bu vaziyeti niçin izah etmedi. Ve niçin bu millet kendisini bir vekilin yolsuzluklarına karşı namütenahi salâhiyetlerle tevhiz ettiği halde bunları sormadı. Her gün buraya gelir ve her gün izahat istiyebilirdi. (*Bravo sesleri*)

Görüyoruz ki Cümhuriyet gazetesinin bu görüşü de sakattır. Bunu tabii bulurum. Çünkü; dünyada yalnız samimî duygular, samimî mütalealardır ki; bizlere hakikati keşfettirir ve gösterebilirler. Bu bahis etrafındaki sözlerime nihayet veririrken şunu da B. M. M. Meclisine arz etmek isterim ki Adliye Vekiliniz itimadımıza mazhar oldukça herhangi bir hüküm etrafında gazeteler vasıtasile veya efkârî umumiyeyi tağlit veya fiskos suretile adalet mekanizmamız etrafında yapılacak en ufak tesirlerden şüphe ettiğim gün derhal kanunun bana tanıdığı salâhiyet mucibince davaların naklinde tereddüt etmiyeceğim.

Kanunlarımız adaleti rencide ediyormuş. Niçin biliyorsunuz. Çünkü; Nadi Beyin yazılarıyla tahkir ettiği bir vatandaş Nadi Beyi ayağına getirir ve bulunduğu yerde dava açabilirmiş. Bizim gazeteci bunu istemiyor o her gün herkesi aklına estiği gibi tahkir edebilecek ve tahkir edilen adam işini gücünü bırakıp Nadi Beyi yerinde aramağa gidecek ve orada dava açabilecek! Şimdi Erzurumda ikamet eden bir vatandaş tasavvur edelim. Nadi Beyin gazetesi bunu tahkir ediyor. Erzurumdan kalkıp İstanbula gelecek. Cümhuriyet gazetesinin tezine göre orada dava açacak, işini gücünü yüz üstü bırakacak, dünya kadar para sarfedecek. Hele vatandaş fakir ise veya bir memur ise izin de alamaz. Fakir ise parası yok. Bütün bu hareketleri yutacak ve Cümhuriyet gazetesinin yaptığı da yanına kâr kalacaktır. Kendimizi bir an bu ağır hareketlere maruz kalmış vatandaş yerine koyarsak acıyı daha canlılığı ile ve daha kolaylıkla kavramış oluruz. Muhterem arkadaşlar! Gazete ile tahkir edilen gezete ile bütün haysiyet ve şefi, ırzı ve namusu gazete sütununa serilen bir adam niçin tahkir eden gazetecinin ayağına kadar gidecektir. Niçin, neden maznun gazeteci masumun ayağına kadar gelmesin. Erzurumdaki adam ta Karaköşeden kalksında niçin Yunus Nadi Beyi İstanbulda aramağa gitsin. Bu adamı bu işe icbar etmek bu hakareti kabul ettirmek demektir. Denebilir ki; gazete böyle bir sui kaste, böyle bir iftiraya maruz kalabilir. Hayatta her kes sui kaste, iftiraya maruz kalabilir. Hıncını almak için Devletin mahkeme kapıları kapanmamıştır. Mahkemeye müracaat ederek gazeteci vatandaşın hakkını istiyebilir. Bundan

başka bütün dünya kanunlarının istinat ettiği ilmi bir nazariye vardır, bir ceza nazariyesi vardır. Müsaadenizle onu da arz etmek isterim: Yazı cürmünün takip mahalli ya yazıldığı yerdir veya yazının hakaret ettiği kimsenin eline vasıl olduğu mahaldir. Bu, medenî dünyanın her yerinde böyledir. Bizim usulü muhakematı cezaiyiz de bu nazariyeye istinat etmektedir ve ona göre işlemektedir. Binaenaleyh görüyoruz ki; adaleti rencide eden usulü muhakematı cezaiye değil, Yunus Nadi Beyin aksi dileğidir. Yani herkes tahkir edilecek, meselâ ben hakareti Adanada okuyacağım. Hakareti bütün dünya işitmiş, bütün dünya okumuş. İşimi gücümü bırakacağım, onun ayağına kadar gideceğim! Çünkü aksi adaleti rencide edermiş. Adalet bütün dünya için medenî âlem için kabul edilmiş usuldür. Yoksa Yunus Nadi Beyin indî mütaleası değildir. Şunu da kaydedeyim ki; kanunumuzu bu cepheden yarü ağyara karşı adaleti rencide ediyor diye haykıracağıma biraz evvel de arzettiğim gibi Cumhuriyet Gazetesi sahibi şuna, buna biraz az söğmeği düşünseydi adalete daha ziyade hizmet etmiş olurdu. (*Bravo sesleri alkışlar*).

Muhterem efendiler; matbuat hürriyeti çok kudsi bir şeydir. Şüphe yok ki; inkılâpların en aziz armağanlarından biridir. Fakat bu hürriyet Cumhuriyet Gazetesinin sütunlarında görüldüğü gibi her gün yıkılan bir namus harabesi, yığılı demek değildir ve bu gün bu gazete sütunlarında görüldüğü gibi her gün saldıran Devlet otoritesine (kompilo) demek değildir. İnkılâpların kan pahasına kurduğu matbuatın hürriyeti nihayet bir vatandaşın hürriyetinden aslâ üstün değildir. İkisi de aynı çerçeve içindedir. Bunlar birbirinden ne fazla ne de eksiktir.

Aziz arkadaşlarım, zaman oldu ki; bana vatan-daşlar hatta içimizden bazı arkadaşlarım müracaat ettiler. Muhakemelerin gizli olmasını yana yakıla rica ettiler. Niçin dedim, sebebini sordum? Bazı gazetelerden korkuyoruz cevabını verdiler.

Arkadaşlarım, bu gün bütün mes'uliyetini, umuzlarımız üstünde taşıdığımız bu vatanın genç kızlarının, delikanlılarının kurulmuş ocaklarını şereflerini ararsanız bulamazsınız, gidiniz bakmız, bazı gazete sütunlarında serilmiş göreceksiniz. Siz buna razı mısınız? (*Alkışlar ve bravo sesleri*).

İtimadımız baki kaldıkça bu teşebbüslerin herhangi olursa olsun, yalnız sizin itimadımız baki kalmak şartile, bunları darmadağım edecek kadar inkılâpçı kuvvetini nefsimde buluyorum. (*Bravo sesleri*).

Perde arkasında çalışan İstanbul Cumhuriyet müddei umumisi değil, makale sahibinin kendisidir. (*Bravo sesleri*) İstanbul Müddei Uumumisi kanunî vazifesini yapmıştır ve Cumhuriyet Müddei Umuminin bütün, bir hayatı Büyük Heyetinizi temin ederim ki, dürüslük içinde geçmiştir. Fakat makale sahibi bir Meb'us, Cumhuriyet Halk Fırkasına mensup bir Meb'us olduğu halde iki aydır mütemadiyen yazdı şurada burada Devletin en hassas bir makine-

si olan adalet cihazı etrafında dedikodular yaptı ve mütemadiyen söylendi. Takdir buyurursunuz ki; ben bunlara kendisini sokak sokak arıyarak cevap veremezdim. Her gün kendisini Millet kürsüsü önünde bekledim, bulamadım, dinliyemedim bekledim, eğrimden kan sızarak bekledim. Fakat kendisini bulamadım. Şu vardır, bu vardır diye mütemadiyen söylendi. Kendisi gibi ben de Cumhuriyet Halk Fırkasının âzasından olmakla müftechir bir meb'usum. Hem de Fırka Hükûmetinin Adliye Vekiliyim. Belki fırka da olsun dedim, birbirimizi görür, meseleyi hallederiz. Bunları umdum. Fakat ben aradım, o kaçtı ve uzaktan bağırdı. Cumhuriyet Adliyesinin en yüksek otoritesine kadar, temyiz mahkemesine kadar, mücerüm, davasının naklinden dolayı, taarruz etti, ve onu gafletle ittiham etti. Taarruz etti tecavüz etti ve Türk Adliyesini gafletle ittiham etti. İşte kendisini yalnız bu gün burada görüyorum. Kendisinde samimî vazife duygusu varsa işte ben karşısındayım. Milletın kendisine tanıdığı meb'usluk salâhiyetlerini hepsini benim hakkımda kullanabilir. Türk milletinin muvacehesinde, kendisini benden hesap sormağa tekrar davet ediyorum. Bunu gözüne kestiriyorsa minnettarlıklarını kendisine candan arz ederim. Hesaplaşalım. Türk milleti de hakikatın nerede olduğunu görsün. Bu fırsatı bana bahşetmesini kendisinden rica ederim, tekrar rica ederim.

Muhterem Efendiler! İki aydanberi şahsıma vaki tecavüzlerden kalbim delik deşik oldu. Fakat bunlar bana koymaz. İdeal yolunda çekilen ızdırap, hele Türk milletinin ideal yolunda olursa, bu ızdıraplar olsa olsa benim başıma çelenk olur. (*Bravo seleri*)

Yeter ki; Türk milleti sağ olsun. Lâkin bu günkü tecavüz bana değil, adliyesimizin kazandığı şerefedir. Buna nihasetsiz Mahmut Esatlar feda edilebilir. Fakat istiklâli Türk milletine çok pahalıya mal olan, kan pahasına mal olan ve kurtarmak için bir sıra Büyük Millet Meclisinin çalıştığı bu adliyenin manevî şahsiyetinden hatta bir kılınm hakarete uğramasına asla muvafakat etmeyiz. Muahazeyi mucip en ufak bir kareket varsa Türk adliyesini bir tarafa bırakmın. Nadi Bey Mahmut Esadın şahsına saldırsın.

Muhterem Beyefendiler! Milletın iradesi yalnız sizin reylerinizde tecelli eder. O kadar ki sizin zaman zaman kalkan ellerinizin bir işaretile bu milletın bahtında bir belâ seli gibi akıp giden asırların mütefessih zihniyet cereyanlarını kurutunuz. Türk milletine yeni talile gülen yeni devirler açtınız. Yeni karalarınızın tecelliyatından olan yeni kanunlara büyük küçük herkes, hürmet ve itimat edecek. Bunları tatbik eden mahkemele- rin hükmüne mutlaka ram olacaktır. Şu veya bu benim istisnaî vaziyetim vardır. Ben hâkime akıl öğretim demek hakkını haiz değildir. Kanunları yalnız Büyük Millet Meclisi tadil eder. Mes'uliyetleri yalnız bu meclis tesbit eder. Şunun veya bunun keyfile asla olamaz. Cumhuriyet gazetesi-

nin sahibi aylardan beri devam eden bu yazılarla gazetesi hakkında hüküm verilmek üzere bulunduğu bu günlerde hâkimler üzerinde tesir yapacağını, adliye otoritesini susturacağını zannediyorsa çok aldanyor. Hiç bir gazetede hâkimlerin kararları aleyhinde yazı görmüyorum. Yalnız Yunus Nadi Beyin gazetesinde görüyorum.

Son makale doğrudan doğruya Adliyenin şerefine taarruzdur. Bu memlekette kanun varsa ki, varlığında asla şüphe yoktur, yarın kanunun bu makaleyi yazanın yakasına yapışacağından Nadi Bey asla şüphe etmesin. (*Alkışlar*)

Reis — İrfan Ferit Bey!.. bir şey söyleyecek misiniz?

İrfan Ferit B. (Mardin) — Hayır efendim.

Yunus Nadi B. (Muğla) — Cümhuriyet gazetesinin gazeteciler davasının Bursaya nakli hakkındaki makalede Mahmut Esat Beyin telakkisine göre, ben kanunlarımızı ve mahkemelerimizi hakir görmek istemişim, zannediyorum ki o makale, bilâkis kanunlarımızı ve mahkemelerimizi daha muhterem göstermek için yazılmış bir makaledir, okuyanlarımız varsa vicdanlarımızın sadasına müracaat ederim, okuyanlar varsa okusunlar. Eğer bu dediğimden gayri bir şey varsa, bana verilecek her cezaya razıyım.

Mahmut Esat Beyefendi, Cümhuriyet Gazetesinin makalesini; kanunlarımızı, mahkemelerimizi şüphe altında bırakıyor, demişim diye Temyiz Mahkemesi dalgalıklıkla, gafletle hareket etmiştir, demişim diye, teşkilâtı esasıyeye muhalif olduğunu söylemişim diye hulâsa ederek beni ittiham etmek istiyor. Arkadaşlar, bir Devletin bütün teşkilâtı içinde Adliyenin ne kadar mukaddes olduğunu cümlemiz biliriz. Adliyenin istiklâlini temin etmek bahasımadır. ki Devletin istiklâli arasında, büyük istiklâl ciddi yapılmış ve kanlar dökülmüştür. Lozanda kazandığımız en büyük şey, mahakimin istiklâlinden ibarettir. Mahakimin istiklâline, son nakil meselesinde, benim nazarımda değil, belki efkârı âmme nazarında, belki dünya nazarında ufak bir şüphe gelebilir endişesiledir ki o makale yazılmıştır. Müsaade buyurursanız Mahkemei Temyizin kararına esas olan İstanbul Müddei Umumisinin tezkeresindeki nakil esbabı mucibesini size söyleyeyim. (Gazeteler aleyhindeki davalarda, Cümhuriyet Müddei Umumisile Şehremaneti, Polis Müdüriyeti, Kolordu Kumandanlığı davacı mevkiinde olup İstnbuldaki bu yüksek makamın davacı bulunduğu davalarda mahkeme heyetinin esasa muhalif olarak bitarafıktan inhirafları ihtimali mütalea kılınmakta ve bu hal şüpheyi dai bulunmaktadır.) esbabı mucibe budur. İstanbulda bazı yüksek makam gazeteciler aleyhinde dava ikame etmiştir. Mahkemenin bunların tesiri altında kalması ihtimali vardır, binaenaleyh davayı naklediniz, diyor. Ben Türkiyede, istiklâli temin olunan Türk Adliyesinin her hangi bir makamın tesiri altında kalması ihtimalini kabul edenlerden değilim. İstanbul Müddei Umumisinin bu ifadesi, her kimin

nazarında olursa olsun, bir Türk mahkemesini, tesir altında kalması ihtimalile, şaibedar göstermekten hali değildir. Sarihtir efendiler. Türk mahkemeleri hiç bir tesir altında kalmaz ve bunu söyleyecek adam yoktur. Makalede hürmetle yadolan Mahkemei Temyiz bu talebi, sureti iş'ara göre karar vermekle kabul etmiştir. İşin usulünde, hata olmadığına şüphe yoktur. Makale davanın naklolanamıyacağını söylemiyor, fakat bu nevi esbabı mucibe ile talep olunan nakli davada hata vardır, diyor. Bu hatayı izhar etmek benim vazifemdir ve bu kürsüden dünyaya bağırarak en mukaddes vazifemdir. Bağırıyorum... Keza nakli dava için ceza usulü muhakemesinde munderiç 14 üncü madde aynen budur. (Davaya bakmağa salâhiyetli mahkeme hukukî veya filî sebepler dolayısıyla kaza vazifesini ifa edemeyecek halde bulunur, yahut muhakemenin o mahkemede icrası âmmenin emniyeti için tehlikeli olur veya şüpheyi dai bulunursa yüksek vazifeli mahkeme tahkikatın ve davanın başka yerde bulunan aynı derecedeki bir mahkemeye nakline karar verir. Ancak davanın nakli talebi, âmmenin emniyetini muhafazaya müstenit ise Adliye Vekiline aittir. Şüpheyi dai hallerden dolayı ise alâkadarlar talep edebilirler.) Şüpheyi dai hallerde dahi, Mahmut Esat Beyefendinin bizzat buyurduğu gibi mahkemeden şüphe edildiği için değildir. Verilecek hükümde, ya alâkadarlardan veya efkârı umumiyeden her hangi birinin şaibedar kalması mülâhazasıyla nakil esası kabul edilmiştir. Yoksa İstanbul Müddei Umumisinin dediği gibi yüksek makamın tesirine tabi kalacak diye mahkemenin korkacağını tasrih etmek suretile nakli dava talebi yapılamaz. İstanbul Müddei Umumisinin bizzat açtığı bir davadan bahs olunuyor. Bizzat bir gazete aleyhinde bir dava açmıştır, açabilir. Müddei Umumi başka mahkeme başkadır. Muhakimin istiklâlini daima tanıyoruz. Müddei Umumi kendisinin tesirle mahkemenin hilâfı kanun, hilâfı adalet karar vereceğine neden zahip olsun? haydi diyelim, bizzat kendisi alâkardır. Olsa olsa bizzat açtığı davanın naklini talep edebilirdi.

Diğerlerini bu esbabı mucibe ile talep etmiş olması doğru bir şey değildir. Temin ederim ki diğer hususatta kendisile temamen müsterekim. Zaten başka türlü olmasının ihtimali de yoktur. Bu istiklâli temin etmek için, naçizane çalışanlardan birisi de bendenizim. O başka türlü, ben başka türlü düşünemedik. Temenni ederim ki, muhterem arkadaşım da hiç olmazsa Müddei Umuminin talebindeki bu yüksek makamın tesiri şaibesini bir zühul olarak kabul etsin. Bazı davalar nakledilmişse ses çıkarmamışım, kendi davam nakledildiği zaman yazmışım ve şahsi hareket etmişim, buyuruyorlar. Başka naklolan davalardan haberim yoktur. Kendime taalluk eden bir davanın naklinde yakından alâkadar bulunduğum için bahsettim. Bunu, tabii görmek lâzımdır.

Kanunlarımızın adaleti rencide ettiğinden bahsetmedim. Adaleti rencide eden kanun olamaz dedim.

Mahkemeyi şüphe altında göstererek, amma, İstanbul Müddei Umumisinin ifade ettiği şekilde şüphe altında göstererek nakli davayı her hangi bir madde kanuniyeye uydurmak imkânı kolay bulunamaz.

Matbuat hürriyetini kendileri de takdis etmekle beraber gazetelerin bir namus harabesi, Devlet otoritesine karşı bir komplo vaziyetinde oldukları üzerinde çok ısrar ettiler. Aflarına mağruren, Türkiye Cumhuriyetinde kanun mevcut olduğunu ve eğer her hangi bir gazete namus harabesi veya Devlet otoritesine karşı komplo cephesi vaziyetinde bulunursa onun cezası verileceğini hatırlattım. Matbuat ancak vazifesini yapar. Hakimler üzerinde tesir yapmak fikri benden ebediyen uzaktır. Cürüm ika etmiş olduğuma kani değilim ki verilecek hükümden korkum olsun. Ben müddei umumî perde arkasında çalışıyor demedim. İstanbul mahkemesi tesir altında kalacak diye müddei umumî nakil talep etmiştir. Bu bizim lehimize bir harekettir, bizim lehimize gibi görünen bir perde altında olsa dahi bunu kabul etmiyoruz dedim. İstanbul mahkemesi yüksek makamın tesiri altında kalarak benim aleyhimde hüküm verecekse ben o hükmü tercih ediyorum. İstanbul mahkemesinin, her hangi bir mahkemenin bu nevi bir şaibe ile adaletten inhiraf edeceğine müddei umuminin dediği gibi, kani değilim ve olamam. Türk hâkimlerine hürmetim berkemaldir ve bu hürmetimin muhafazası içindir ki bu neşriyat yapılmıştır ve ebediyen yapılacaktır.

Adliye Vekili Mahmut Esat B. (İzmir) — Müsaadenizle yalnız İstanbul Müddei Umumisi etrafında söylenen bir iki söze ilişmek isterim. Başka ilişecek bir nokta kalmamıştır. Gazetelerde şöyle yazılmadı, böyle yazılmadı dediler. Herkes okudu. Ben-

deniz öyle telâkki ediyorum ve öyledir.

İstanbul Müddei Umumisine gelince, biraz evvel de arzettiğim vechile, nakli dava talebi hakkı bütün dünya kanunlarında ve beynelmilel şöhret kazanmış ceza âlimlerince muayyen bir iki makama tanınmıştır: Hem de mutlak hakimiyet hakkile, takdir hakkile... O da Adliye Vekili ve Müddei Umumidir: Bunlar talep eder ve temyiz mahkemesi mutlak hâkimiyetle takdir eder, hükmeder. İstanbul Müddei Umumisi şu veya bu surette esbabı mucibe göstermiştir diyorlar. Zaten nakli davanın asıl sebebi bitaraflık hakkında bir fikir hasıl olmasıdır. Yoksa bitaraf kalamıyacağı kanaati kat'iyesi değildir. Hâkim bitaraf kalabilir, fakat şu veya bu fikir hasıl olabilir, adaleti böyle bir tereddütten kurtarmak için dava nakledilir. İstanbul Cumhuriyet Müddei Umumimiz dahi aynı salâhiyeti kullanmıştır. Sonra nakli davanın sebebi mutlak surette zikredilmiştir.

Daif şüphe ne olabilir. Şu olabilir, bu olabilir. İstanbul Müddei Umumisi sebep olarak otoritelerin dava açmış olduğunu görmüştür. Bahusus en büyük merci adli onu tasdik etmiştir. Bir kere bu hakkın mutlak ve kat'i olduğunu Temyiz Mahkemesi tanıdıktan sonra ve o bu hakkı sui istimal etmiş olmadıkça gaflet içindedir demeye hakkımız yoktur. Başka maruzatım yoktur efendim.

Reis — Mesele hitam bulmuştur.

Yollar hakkındaki kanun lâyihasına 239 zat rey vermiştir. Muamele tamamdır. Binaenaleyh kanun 239 reyyle kabul edilmiştir.

Cumartesi günü saat 15 te toplanılmak üzere in'ikada nihayet veriyorum.

Kapanma saati : 16,45

Yapılacak köprüler ve şoseler için Nafia Vekâletince teahhüdât icrasına dair kanunun neticei ârası

(Kanun kabul edilmiştir)

Âza adedi	: 316
Reye iştirak edenler	: 239
Kabul edenler	: 239
Reddedenler	: 0
Müstenkifler	: 0
Reye iştirak etmeyenler	: 77
Münhaller	: 0

[Kabul edenler]

<i>Adana</i>	Zamir B.	İzzet B.	<i>Aksaray</i>
Hilmi B.	Afyon Karahisar	İzzet Ulvi B.	Besim Atalay B.
Kadri B.	Ali B.	Musa Kâzım B.	Kâzım B.
Kemal B.	Haydar B.	Ruşen Eşref B.	

Amasya

Esat B.
İsmail Hakrı B.
Nafiz B.

Ankara

Ali B.
Halit Ferit B.
İhsan B.
Rifat B.
Sami B.
Talat B.

Antalya

Ahmet Saki B.
Doktor Cemal B.
Hasan Sıtkı B.
Rasih B.
Süleyman Şevket B.

Aydın

Emin Fikri B.
Dr. Reşit Galip B.
Mitat B.
Tahsin B.

Balıkesir

Ali Şuuri B.
Emin B.
Hayreddin B.
İsmail Hakrı B.
Memet Akif B.
Memet Cavit B.
Osman Niyazi B.
Sadık B.

Bayazıt

İhsan B.
Halit B.
Şefik B.

Bilecik

İbrahim B.
Rasim B.

Bitlis

Muhiddin B.
Muhiddin Nami B.

Bolu

Doktor Emin Cemal B.
Falih Rıfıkı B.
Hasan Cemil B.
Şükrü B.

Burdur

Mustafa Şeref B.
Salih Vahit B.

Bursa

Ahmet Münür B.
Asaf B.
Bakteriyolok Refik B.
Dr. Şefik Lûtfi B.
Esat B.
Muhlis B.
Mustafa Fehmi B.
Refet B.
Semih B.

Cebelibereket

Ali Rıza B.
Memet Sabri B.

Çanakkale

Memet B.
Şükrü B.

Çankırı

Mustafa Abdülhalik B.
Ziya B.

Çorum

Doktor Musatafa B.
Ziya B.

Denizli

Doktor Kâzım B.
Emin Aslan B.
Haydar Rüştü B.
Necip Ali B.
Yusuf B.

Diyarbakır

İshak Refet B.
Kâzım Pş.
Rüştü B.
Zekâi B.

Edirne

Hasan Hayri B.
Şakir B.

Elâziz

Hasan Tahsin B.
Hüseyin B.
Ahmet Saffet B.
Nakyeddin B.

Erzincan

Abdülhak B.
Aziz Samih B.
Saffet B.

Erzurum

Asım B.
Aziz B.
Doktor Ahmet Fikri B.
Nafi Atuf B.

Nafiz B.

Tahsin B.

Eskişehir

Ali Ulvi B.
Emin B.
Doktor İsmail Besim Pş.
Sait B.

Gazi Antep

Ahmet Remzi B.
Ali Cenani B.
Ferit B.
Kılıç Ali B.
Reşit B.
Şahin B.

Giresun

Hacim Muhiddin B.
Hakrı Tarık B.
Şevket B.
Tahir B.

Gümüşane

Halil Nihat B.
Şevket B.

Hakâri

İbrahim B.

İçel

Emin B.
Hakrı B.

Isparta

Hakim Rıza B.
Hüseyin Hüsnü B.
İbrahim B.
Mükerrem B.

İstanbul

Doktor Hakrı Şinasi Pş.
Doktor Nureddin Ali B.
Doktor Refik B.
Edip Servet B.

Fuat B.

Hamdi B.
Hamdullah Suphi B.
Hüseyin B.
Ziyaeddin B.

İzmir

Ahmet Enver B.
Hüseyin B.
Kâmil B.
Mahmut Esat B.
Mahmut Celâl B.
Mustafa Rahmi B.
Münür B.

Osman zade Hamdi B.

Saracoğlu Şükrü B.

Kars

Ağa Oğlu Ahmet B.
Baha Tali B.
Faik B.
Halit B.

Kastamonu

Cemal B.
Hasan Fehmi B.
Memet Fuat B.
Refik B.

Kayseri

Ahmet Hilmi B.
Doktor Bürhameddin B.
Reşit B.

Kırklareli

Şevket B.

Karşehir

Hazim B.
Lûtfi Müftü B.

Kocaeli

İbrahim B.
İbrahim Süreyye B.
Kemaleddin B.
Rağıp B.
Salâhaddin B.

Konya

Ahmet Hamdi B.
Hüsnü B.
Kâzım Hüsnü B.
Zaim B.
Mustafa B.
Naim Hazım B.
Refik B.
Tevfik Fikret B.
Zühtü B.

Kütahya

Cevdet B.
İbrahim B.
İsmail Hakrı B.
Niyazi Asım B.
Recep B.
Rağıp B.

Malatya

Abdülmuttalip B.
Doktor Hilmi B.
Vasıf B.

Manisa

Akif B.

Bahri B.
Doktor Saim B.
Mustafa Fevzi B.
Osman B.
Yaşar B.

Maraş

Abdülkadir B.
Behcet B.
Memet B.

Mardin

Ali Rıza B.
İrfan Ferit B.
Nuri B.
Yakup Kadri B.

Mersin

Hakkı B.

Muğla

Ali Nazmi B.
Nuri B.
Yunus Nadi B.

Niğde

Ata B.

Fayik B.

Ordu

Hasan Fahri B.
Hamdi B.
Recait B.
Şevket B.

Rize

Akif B.
Ali B.
Atif B.
Fuat B.

Samsun

Ali Rana B.
Avni B.
Doktor Asım B.
Ethem B.
Nusret Sadullah B.

Sirrt

Halil Hulki B.
Mahmut B.

Sinop

Recep Zühtü B.

Refik İsmail B.

Sivas

İbrahim Alâeddin B.
Rahmi B.
Rasim B.
Remzi B.
Şemseddin B.
Ziyaeddin B.

Ş. Karahisar

İsmail B.
Tevfik B.

Tekirdağ

Fayik B.

Tokat

Bekir Lûtfi B.
Hüseyin Hüsnü B.
Mustafa Vasfi B.
Süreyya Tevfik B.

Trabzon

Abdullah B.
Ali Bevil B.
Arif B.

Daniş B.

Nebi zade Hamdi B.
Süleyman Sırrı B.
Şefik B.

Urfa

Ali Saip B.
Doktor Refet B.
Ferit Celâl B.
Mahmut B.
Refet B.

Van

Münip B.

Yozgat

Hamdi B.
Süleyman Sırrı B.
Tahsin B.

Zonguldak

Halil B.
Hüsnü B.
Memet Nazif B.
Rifat B.

[Reye iştirak etmeyenler]

Aksaray

Neşet B.

Ankara

Gazi Mustaka Kemal Pş.
Şakir B.

Artvin

Asım B.
Memet Ali B.

Aydın

Dr. Mazhar B.

Balıkesir

Fahredden B.
Kâzım Pş.

Bilecik

Asaf B.

Bitlis

İlyas Sami B.

Bolu

Cavat Abbas B.
Cebelibereket

Naci Pş.

Çanakkale

Samih Rifat B.
Ziya Gevher B.

Çankırı

Rifat B.
Talat B.

Çorum

İsmail Kemal B.
İsmet B.
Münür B.

Denizli

Mazhar Müfit
Edirne

Fayik B.
Zeki Mesut B.

Elâziz

Fazıl Ahmet B.
Erzurum

Necip Asım B.

Giresun

Kâzım B.
Gümüşane

Cemal Hüsnü B.
Hasan Fhemi B.

İstanbul

Abdülhak Hâmit B.
Akçora Oğlu Yusuf B.
Ahmet Rasim B.

Haydar B.

İhsan Pş.
Süreyya Pş.

Tevfik Kâmil B.

İzmir

Doktor Tevfik Rüştü B.
Vasıf B.

Kars

Doktor Sadreddin B.
Kastamonu

Ali Rıza B.
Velet B.

Kayseri

Doktor Halit B.
Hasan Ferit B.

Kırklareli

Doktor Fuat B.
Memet Nahit B.

Kırşehir

Yahya Galip B.
Kocaeli

Kılıç Oğlu Hakkı B.
Reşit Saffet B.

Konya

Fuat B.

Musa Kâzım B.

Kütahya

Nuri B.

Malatya

Doktor Fazıl Berki B.
İsmet Pş.

Mahmut Nedim B.
Manisa

Kâni B.
Kemal B.
Mitat B.

Maraş

Mitat B.

Mardin

Abdürrezzak B.
Mersin

Ali Münif B.

Muğla

Şükrü Kaya B.
Niğde

Galip B.
Halit B.

Ordu

İsmail B.

Rize
Esat B.
Hasan Cavit B.
Samsun
Adil B.
Sinop
Yusuf Kemal B.

Sivas
Nemmeddin Sadık B.
Ş. Karahisar
Memet Emin B.
Tekirdağ
Celâl Nuri B.
Cemil B.

Tokat
Şevki B.
Trabzon
Hasan B.
Van
Hakkı B.

Yozgat
Avni B.
Salih B.
Zonguldak
Celâl Sahir B.
Ragıp B.

İnşa olunacak şose ve köprüler taahhüdatının gelecek seneye sirayeti hakkında 1/638 numaralı kanun lâiyhası ve Nafia ve Bütçe Encümenleri mazbataları

T. C.

Başvekâlet

Muamelât Müdürlüğü

Şube

Sayı: 6/1345

29- IV -1930

İnşa olunacak şose ve köprüle teahhüdatının gelecek seneye sirayeti hakkında Nafia Vekâletince hazırlanan ve İcra Vekilleri Heyetinin 26 -IV- 1930 tarihli içtimasında Yüksek Meclise arzı kararlaştırılan kanun lâiyhası esbabı mucibe mazbatasile birlikte takdim olunmuştur.

Muktazasının ifasına ve neticesinin iş'arına müsaade buyrulmasını rica ederim efendim.

Başvekil

İsmet

Esbabı mucibe

1525 numaralı şose ve köprüler kanununa tevfikân Nafia Vekâletince yaptırılacak şose ve köprüler için kanunun tarifâtı dairesinde alâkadar makamlar tarafından yapılan programlar İcra Vekilleri Heyeti kararile tasdik edilerek kat'iyet kesbetmiştir. Şose programının tertibinde demiryol ve su gibi diğer nafta işlerine kıyasen 12 sene zarfında yapılması mümkün olabilecek miktarda en mühim yol istikametleri nazarı itibare alınarak bunların inşa sıraları tesbit edilmiş bulunuyor; bu program 6 sıra numarasına ayrılan 5017 kilometre tulünde şoseyi ihtiva etmektedir.

Köprülere gelince; keza 12 sene zarfında yapılması icap edenler düşünülerek bunların cem'an 18500 metreye balığ olacağı anlaşılmiştir. Ancak 12 senede yapılacak bütün köprülerin sıraya konması uzun tetkikatı, istilzam ettiğinden şimdilik ilk üç senede başlanması icap edenlerin programı tesbit edilip İcra Vekilleri Heyeti kararile tasdik edilmiştir. İleride mütebaki köprülerin inşa sıraları da kanunun tarifâtı dairesinde tesbit edilecektir.

Mezkûr şoselerin ve büyük köprülerin birer senede ikmal edilmeleri mümkün olmadığı gibi birer senede ikmal edilecek küçük parçalara ayrılması da zararlı ve gayri mümkün olduğundan bunların inşaatı için gelecek senelere şamil taahhüdat icrasına zaruret vardır. Bu zaruret esas itibarile şose ve köprüler kanunu ile de kabul edilerek 24 üncü maddesile müteaddit senelere sari taahhüdat icrasına mezuniyet verilmiş ancak taahhüt ve tediye miktar ve müddetine ait şeraitin ayrı bir kanunla tayin edileceği tasrih edilmiş olduğundan bu kere mezkûr şeraiti tayin etmek üzere işbu dört maddelik ayrı bir kanun lâiyhası tanzim olunmuştur.

Bu lâiyha şose ve köprüler kanunundaki tahsisata müsteniden yalnız 12 senelik inşaat işlerine ait taahhüdat icrasına münhasır olup birinci madde ile taahhüdatın şumul ve müddeti temdit edilmiştir.

Lâiyhanın ikinci maddesi taahhüdatın miktarına, üçüncü maddesi senevi tediye miktarlarına dairdir. Bu maddelerin tertibinde istinat edilen hesaplar aşağıda arz olunur:

929 - 930 senesi tahakkukatına nazaran yol parasından Nafia Vekâletinin hissesi (5 050 000) liradır. Yol parası iki taksitte tahsil edilmektedir. Ekseri vilâyetler henüz ikinci taksit tahsilâtını

ikmal etmedikleri halde şimdide kadar Nafia Vekâleti hissesi olarak (2 700 000) lira toplanmıştır.

929 senesi şose ve köprüler kanununun ilk tatbik senesi olduğundan azamî hasilâ alınmaması muhtemeldir. Fakat yapılmakta olan takibat ile önümüzdeki bir iki sene zarfında bu miktarın senevî 5,000,000 lirayı geçeceği kuvvetli olarak ümit edilmektedir. Girişilecek taahhüdât miktarının varidat miktarını geçmemesi noktai nazarından çok ihtiyatlı hareket etmiş olmak için yol parasının 930 ve 931 senelerinde 3. 5 milyon 932, 933 senelerinde 4 milyon ve 933 ten sonraki senelerde 5 milyon lira olacağı farzedilmiştir ki bu veçhile 12 senelik yol parasının yekûnu 55 milyon lira tutar.

Umumî muvazeneden bermutat verilmekte olan şose ve köprüler tahsisatı senesi zarfında ikmal edilecek tamirat ve inşaat işleri ile sair masraflara kâfi geleceğinden 12 senede yol parası olarak ele geçeceği emniyetle tahmin edilen 55 milyon liranın gelecek senelere şamil taahhüdâta tahsisinde bir mahzur görülmiyerek kanun lâyihasının ikinci maddesine mezkûr taahhütler yekûnunun 55 milyon lirayı geçmeyeceği yazılmış ve bu suretle şose ve köprüler kanununun temin edeceği tahsisattan fazla taahhüde girişilmesi mahzuru kalmamıştır.

Senevî tediye miktarlarına gelince yukarıdaki tahminlere nazaran 930 ve 931 seneleri için 3. 5 milyon lira 932 ve 933 seneleri için 4 milyon lira 934 ilâ 941 seneleri için 5 milyon lira olarak kabul edilmesi muvafıktır. Şu kadar ki herhangi bir sene zarfında tahminden fazla yol parası tahsil edilmesi ve senesi zarfında tamamen sarfedilmemesi ihtimal dahilindedir. Şose ve köprüler kanununun 22 inci maddesine tevfikân gelecek seneye devredilecek olan bu paradan da vaktında istifade edilip inşaatı azamî imkân derecesinde ilerletebilmek için balâda yazılı senevî tediye miktarları yekûnunun müdevver tahsisat kadar tezyit edilmesi muvafık ve lüzumlu görülerek lâyihanın üçüncü maddesi bu suretle yazılmıştır.

Demiryol ve su gibi diğer nafia işleri için gelecek senelere şamil taahhüdât icrasına kanunu mahsuslarla müsaade olunmuştur. Şose ve köprü inşaatı idare tarzının diğer nafia işlerinden farklı olmayıp tesbit edilmiş olan programlarının tatbikatına esaslı olarak başlanması ve muntazam surette idare edilebilmesi için şose ve köprüler kanununun 24 üncü maddesine müsteniden işbu kanun lâyihasının tanzim ve takdimi münasip addedilmiştir.

Nafia Encümeni mazbatası

T. B. M. M.
Nafia Encümeni
Esas No: 1/638

5 / V / 1930

Yüksek Reisliğe

İnşa olunacak şose ve köprüler taahhüdâtının ertesi seneye sirayeti hakkında encümenimize muhavvel ve Başvekâleti Celilenin 29 nisan 1930 tarih ve 6/1345 numaralı tezkeresile merbut lâyiha kanuniye Nafia Vekili Recep Beyefendinin huzurile tetkik ve müzakere edildi.

1525 numaralı şose ve köprüler kanununa tevfikân inşası lâzım gelen şose ve köprülerin istikamet ve sıraları vekâletçe tesbit ve bu bapta bir program tanzim kılmak cem'an 5017 kilometre tulünde şose ve 18500 metre tulünde köprü inşası icap edeceği görülmüştür. Bu mühim inşaatın en küçük aksamının bile bir senede ikmal olunamaması muhtemel olmakla beraber parçalara tefriki de gayri mümkün olduğuna nazaran her sene yapılacak taahhüdâtının ertesi seneye teşmili zarureti olduğu gibi vekâletin bir senelik yol hissesinin de herhangi bir sebeple bir sene zarfında şarfolunamadığı halde programın tamamen tatbikini temin ve inşaatın noksan kalması gibi bir mahzuru bertaraf etmek üzere artacak meblâğın ertesi seneki tediye miktarına ilâvesi elzem görülmüştür.

Nafia Vekâletinin yol parasından hissesi 1929 ve 1930 senesi tahakkukatına göre 5,050,000 lira olup ilk senelerin sarfiyatında ihtiyatlı bulunmak üzere birinci ikinci seneler tahsilâtının üçer buçuk milyon lira üçüncü dördüncü seneler tahsilâtının dörder ve mütebaki seneler tahsilâtının beşer milyon lira olacağı ve bu şose ve köprülerin on iki senede inşa olunabileceği ve 55 milyon

lira sarfı icap edeceği tahmin edilerek lâyihai kanuniye ona göre tanzim kılınmış ise de encümemizce şose ve köprüler üzerinde yapılan tetkikat neticesinde ve bu inşaatın derecesi ehemmiyeti de nazarı dikkate alınarak daha ziyade tekemmül ettirilebilmesi için müddetin bir sene daha temdidini ve yol parası yekûnunun azamî altmış milyon liraya iblâğı tasvip edilmiş ve lâyihai kanuniyede buna göre tadilat yapılmıştır.

Mezkûr şose ve köprülerin tayin olunan on üç seneden evvel ikmaline Hükûmetçe ihtiyaç görülür ve bu takdirde husule gelecek fevait ve mehazire nazaran şose ve köprülerin daha evvel inşası tercih olunursa bu husus ifa edilebilmek için Heyeti Vekileye bir salâhiyet itası muvafık görülmek üzere lâyihai kanuniyenin üçüncü maddesi tasvip edilmiştir.

Bütçe Encümenine tevdi olunur.

Nafia En. Reisi	M. M.	Kâ	Âza	Âza	Âza
Samsun	Manişa	Zonguldak	Çanakkale	Kütahya	Samsun
<i>Ethem</i>	<i>Osman</i>		<i>Ziya Gevher</i>	<i>İ. Hakkı</i>	<i>Dr. Asım</i>

Bütçe Encümeni mazbatası

T. B. M. M.
Bütçe Encümeni
M. No 138
Esas No 1/638

3 - VI - 1930

Yüksek Reisliğe

1525 numaralı şose ve köprüler inşaatı kanunu ahkâmının tatbikında kanunu mezkûrün 21 ve 22. maddelerinde müsarrah tahsisata müstenit ve 24 üncü maddesinde yazılı ahkâma tevfi kanun 1929 senesinden 1941 senesine kadar şamil olmak üzere Maliye, Nafia Vekâletlerince sari taahhüt icrası salâhiyetine dair Başvekâletin 29 nisan 1930 tarih ve 6/1345 numaralı tezkeresine merbut ve Nafia Encümenininin 5-V-1930 tarihli esbabı mucibe ve muaddel şekli melfuf lâyihai kanuniye Nafia ve Maliye Vekili Beylerin huzurunda Encümenimizce müzakere ve tetkik olundu.

Tetkikatımız neticesinde Türkiyenin umumî yol güzergâh programı alâkadar Vekâlet ve makamlar ile müzakere olunarak 23 bin küsur kilo-metre olarak tesbit olunmuş isede şose ve köprüler kanununun tahsis eylediği menba varidatın vüsati derecesinde bu yollardan en mühim görülünleri yani memleketin ana hatlarını teşkil eyliyecek takriben beş bin kilometrelik bir kısmı altı inşaat serisi dahilinde ve on iki sene zarfında olarak inşası tensip ve ihzar olunan umumî güzergâh projesi iera vekilleri Heyeti kararına iktiran ettirildiği görülmüştür. Kezalik köprüler meselesinde de memleketin umumî geçit ihtiyacını temin ve umumî programa mümkün olabildiği kadar tevafuk edebilecek surette Vekâletçe yapılan etüt neticesinde 18 küsur kilometrelik bir köprü inşasına lüzum gösterdiği ve bunlardan en mühim görülünlerin ilk üç sene zarfında yapılacak miktarları şimdiden tayin ve bunların da programı İera Vekilleri Heyetince tasdik olunarak ve heyeti umumiye itibarile kanunun inşaat sahasına geçildiği anlaşılmıştır.

Şu kadarki kanunun inşasını âmir bulunduğu milli yol ve köprülerin bir sene zarfında yapılması mümkün olmadığı gibi bir sene zarfında yapılacak derece küçük aksama da ayrılması malî ve fennî surette müşkülât ve mehazırı dai bulunmasından bilmeceburiye yollar için de büyük inşaat ve şimendiferlerde olduğu gibi müteakip senelere sirayet edecek surette inşaat teahhüdâtına girişilmesi zarureti karşısında kalmıştır. Zaten hususu mezkûr şose ve köprüler kanununun 24 üncü maddesinde "bu kanunun hududu dahilindeki işler için müteaddit senelere sari teahhüdât icrasına Nafia Vekili mezundur. Ancak teahhüdât ve tediye miktar ve müddetine ait şerait ayrı bir kanun ile tayin olunur., suretinde müsaade şekli derpiş olunmuştur. Lâyihai kanuniye işte bu maddenin hükmü dahilinde kalmak ve aynı kanunun 21, 22 inci maddelerinde mezkûr yol parası tahsisatı karşılık olmak üzere 12 senede yukarıda mezkûr beş bin küsur kilometrelik yolun müte-

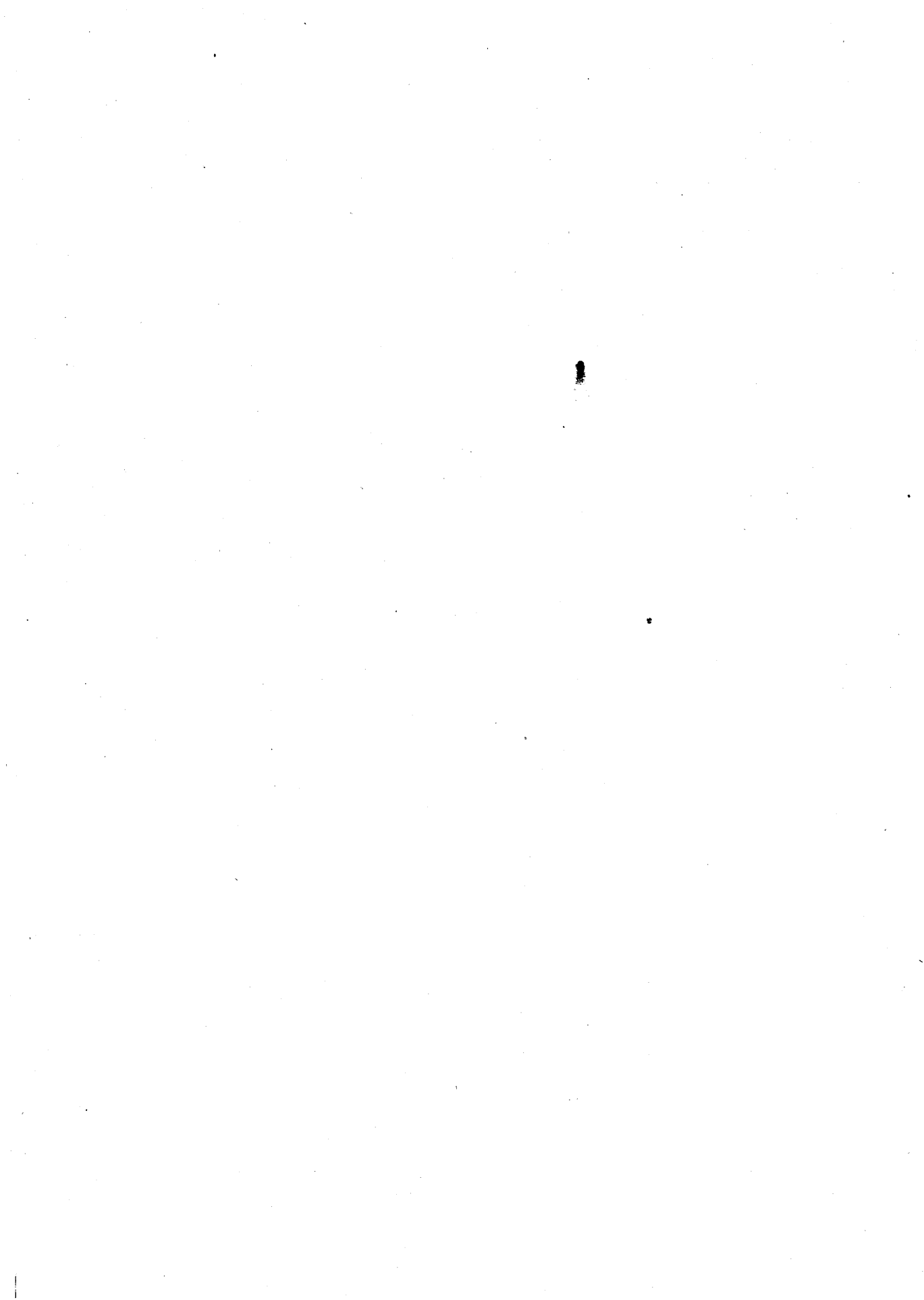
akip senelere sari teahhüdat ile inşası hususunamüsaade talebini mutazammın bulunmaktadı.

Lâyihaî kanuniyenin en müstenidi ileyhi olan yol parasının 1934 senesinden itibaren her sene beş milyon lira olarak mevzu bulunmasından bu miktarın tahakkuk edip edemeyeceği ve bunun üzerinde hakikî bir teahhüde girilip girilemeyeceği meselesinde Encümen esaslı bir tetkiki lüzum görmüş ve vekâleti aidesinden 1926, 1927, 1928 1929 yol parası tahakkuk ve tahsil miktarlarını mübeyyin cedavil talep olunmuştur. Ahzolunan cetvellerde 26,27 seneleri tahsilâtı vekâletçe yapılan tahminatın lehine bir netice verdiği gibi 1929 tahsilâtı da içlerinde Samsun, Tokat gibi büyük vilâyetlerden madut bazı vilâyetlerden henüz tahsilât malûmatı alınmamasına rağmen son güne kadar Nafra Vekâleti hesabına yapılan tahsilâtın dört kûsür milyon lirayı geçtiği ve tahsilât hakkında malûmat alınamayan vilâyetlerin tahakkukatı da 850 bin lirayı geçmekte ve umum tahakkuk miktarı da 12 milyon liraya balığ olmaktadır.

Şose ve köprüler kanununun henüz yeni bir sahai tatbika geçmiş bulunması ve tahsilâtta bir çok hataları müeddi ve müşkülâta maruz kaldığı ve bunların gelecek senelerde tabiatile vuku olacağı ve vekâletçe tanzim olunup ehemmiyetle takip olunmakta olan yol parası ita etmiyenlerin balığ olduğu yekûnun her sene tehakusu yani varidatın tezayüdü ile yol parası balığının bir kaç sene içersinde vekâletçe muhammen beş milyon liraya balığ hatta miktarı mezkûru geçeceği anlaşılmıştır.

Lâyihaî kanuniyenin esas ahkâmı üzerinde yapılan tetkikatta birinci maddenin 1929 senesinden 1941 senesine kadar 12 sene zarfında 1525 numaralı şose ve köprüler kanunu ahkâmı dahilinde 55 milyon lirayı geçmemek üzere taahhüt ierasına Nafra Vekâletine mezuniyet itasma dair olup 1929 senesi hâlâ cari olmasından ve bir de Nafra Vekili Beyin izahatından umumî güzergâh plânının eyi bir surette tatbik olunabilmesi hususuna on iki sene olarak tesbit olunan müddetin on üç seneye iblâğı daha muvafık olacağı anlaşılmış olmakla maddei mezkûre ona göre tadil ve tashih edilmiş ve seneleri zarfında yapılacak tediyat ile tahsisatın senei atiyeye devri şekillerini ihtiva eyliyen ikinei maddede birinci maddenin iktiza ettirdiği tahsisat iera üçüncü, dördüncü, beşinci maddeler de aynen Hükûmetin teklifi veçhile kabul olunarak lâyihaî kanuniye müstacelen müzakere edilmek üzere Umumî Heyete arz olunur.

Bütçe En. Reisi	Rs. V.	M. M.	Âza	Âza	Âza
İstanbul	Bursa	Aydın	Burdur	Diyarbakir	Erzurum
<i>Fuat</i>	<i>Muhlis</i>	Mühendis <i>Mitat</i>	<i>Vahit</i>	<i>Rüşti</i>	<i>H. Aziz</i>
Âza	Âza	Âza	Âza	Âza	Âza
Elâziz	Isparta	Konya	Sivas	Kütahya	Bursa
<i>H. Tahsin</i>	<i>Mükerrem</i>	<i>K. Hüsnü</i>	<i>Rasim</i>	<i>Niyazi Asım</i>	<i>Ş. Lâtfi</i>

Hükümetin teklifi

Kanun lâylhası

MADDE 1 — 1525 numaralı Şose ve Köprüler kanununun hududu dahilinde 1929 dan 1941 e kadar 12 sene zarfında yapılacak işler için mezkûr kanunun 21 ve 22 inci maddelerinde yazılı tahsisata müsteniden gelecek senelere şamil taahhüdât icrasına Nafia Vekili me'zundur.

İşbu taahhütlerin yekûnu 55 milyon lirayı geçmiyecektir.

MADDE 2 — İşbu taahhütlere ait senevi tesviye miktarları yekûnu 930 ve 931 senelerinde 3,5 milyon lirayı 932 ve 933 senelerinde dört milyon lirayı 934 ilâ 941 senelerinde beş milyon lirayı geçmiyecektir. Şukadarkî Şose ve köprüler kanununun 22 inci maddesi mucibince Şose ve köprüler faslı mahsusuna bir evvelki seneden tahsisat devredilmiş ise berveçhi balâ senevi tediye miktarları yekûnu müdevver tahsisat kadar tezyit edilebilecektir.

MADDE 3 — İnşaatın birinci maddede zikredilen on iki seneden az zamanda bitirilmesi lüzümlü görüldüğü takdirde bu müddet İcra Vekilleri Heyeti kararile tayin olunur.

MADDE 4 — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

MADDE 5 — Bu kanunun hükümlerini icraya Maliye ve Nafia Vekilleri memurdur.

26/IV/1930

Bş. V.	Ad. V.	M. M. V.	Da. V.
İsmet	M. Esat	M. Abdülhalik	Ş. Kaya
Ha. V.	Ma. V.	Mf. V.	
Dr. T. Rüştü	Ş. Saracoğlu	Cemal Hüsnü	
Na. V.	İk. V.	S. İ. M. V.	
Recep	Şakir	Dr. Refik	

Nafia Encümeninin tadili

MADDE 1 — 1525 numaralı şose ve köprüler kanununun hududu dahilinde 1930 senesi iptidasından 1942 senesi nihayetine kadar on üç sene zarfında yapılacak işler için mezkûr kanunun 21 ve 22 inci maddelerinde yazılı tahsisata müsteniden gelecek senelere şamil tahhüdât icrasına Nafia Vekili mezundur.

İşbu taahhütlerin yekûnu 60 milyon lirayı geçmiyecektir.

MADDE 2 — İşbu taahhütlere ait senevi tesviye miktarları yekûnu 930 ve 931 senelerinde 3,5 milyon lirayı ve 932, 933 senelerinde dört milyon lirayı ve 934 ilâ 942 senelerinde beş milyon lirayı geçmiyecektir. Şu taktirde şose ve köprüler kanununun 22 inci maddesi mucibince şose ve köprüler faslı mahsusuna bir evvelki seneden tahsisat devredilmiş ise berveçhi balâ senevi tediye miktarları yekûnu müdevver tahsisat kadar tezyit edilebilecektir.

MADDE 3 — İnşaatın birinci maddede zikredilen on üç seneden az zamanda bitirilmesi lüzümlü görüldüğü taktirde bu müddet İcra Vekilleri Heyeti kararile tayin olunur.

MADDE 4 — Aynen kabul edilmiştir.

MADDE 5 — » » »

Bütçe Encümeninin tadili

Yapılacak köprüler ve şoseler için Nafia Vehâletince teahhüdât icrasına dair kanun lâiyhası

MADDE 1 — 1525 numaralı Şose ve köprüler kanununun ahkâmı dairesinde 1930 senesi bidayetinden 1942 senesi nihayetine kadar yapılacak köprüler ve şoseler için mezkûr kanunun 21 ve 22 inci maddelerinde yazılı tahsisata müsteniden müteakip senelere sari teahhüdât icrasına Nafia Vekâleti mezundur.

MADDE 2 — İşbu taahhütler yekûnu 1930, 1931 senelerinde üçer buçuk milyon 1932, 1933 senelerinde dörder milyon 1934 ilâ 1942, senlerinde beşer milyon lira olmak üzere cem'an altmış milyon lirayı tecavüz etmiyecektir. Şu kadarki Şose ve köprüler kanununun 23 üncü maddesi mucibince Şose ve köprüler faslına bir evvelki seneden tahsisat devr olunmuş ise senevî tediye miktarları yekûnu müdevver tahsisat kadar tezyit olunabilir. İnşaatın birinci madde de zikrolunan 1942 senesinden evvel bitirilmesi lüzumlu görüldüğü takdirde bu müddet İcra Vekilleri Heyeti kararile tayin olunur.

MADDE — 3 Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

MADDE 4 — Bu kanunun hükümlerini icraya Maliye ve Nafia Vekilleri memurdur.

10 eylül 1337 tarih ve 151 numaralı kanunun 7 inci maddesine bazı fıkralar ilâvesine dair 1/720 numaralı kanun lâiyhası ve Adliye ve İktisat Encümenleri mazbataları

T. C.

Başvekâlet

Muamelât Müdürlüğü

Sayı: 6/1885

29 - V - 1930

T. B. M. M. Yüksek Reisliğine

Zonguldak amele kanununun 7 inci maddesine zeylen İktisat Vekâletince hazırlanan ve İcra Vekilleri Heyetinin 28 - V - 1930 tarihli içtimamında Yüksek Meclise arzı kararlaştırılan kanun lâiyhası esbabı mucibesile birlikte takdim olunmuştur.

Muktazasının ifasına müsaade buyrulmasını rica ederim efendim.

Başvekil

İsmet

Esbabı mucibe lâiyhası

Madenlerde ve bilhassa Ereğli havzai fahmiyesinde vukua gelen ve maatteessüf sene be sene artmakta bulunan kazalar hakkındaki davalar sulh mahkemelerinde görülmekte ve içtimai ceraim ahkâmına tevfiakan tevhidten rüyet edilmekte ve ademi tevhiçî nakzı mucip olmakta bulunması maden âmillerinin teseyyüp ve ihmali mucip olmakta ve bu hallerinden dolayı tecziyeleri mümkün olamamakta ve binaenaleyh amele hukuku ziyaa uğramaktadır. Bundan başka âmelenin istihkakının tam verilmesi ve sebepsiz cezayı naktî kesilmesi, fazla çalıştırılması, şikâyetlerinin tetkiki gibi sık, sık hâdis olan ihtilâfat için amelenin ufak tefek alacakları ve haklarının temini zamanında ayrı, ayrı vekâletname tanzimi masrafından tahsili ve bu haklarının istihsali ile amele hukukunu sıyaneten Ereğli maden amelesinin hukukuna müteallik 15 eylül 337 tarihli kanunun yedinci maddesine (mahkemece bu maddenin tatbikinde içtimai ceraim ve tevhiçî mücazat kaidesi cereyan etmez, ve işten ve matlubattan mütevellit davalarda Havzai fahmiye idaresi müşavir avukatı amele birliğinde mukayyet cüzdanlı amelenin vekili tabii ve kanunisidir.) fıkrasının ilâvesine lüzum görülmüş ve bu bapta kaleme alınan üç maddelik kanun lâiyhası rapten arz ve takdim kılınmıştır. 28/V/930

Adliye Encümeni mazbatası

T. B. M. M.

Ad. Encümeni

Karar No: 62

Esas No: 1/720

2 / VI / 1930

Yüksek Reisliğe

Ereğli havzai fahmiyesi maden amelesinin hukukuna müteallik 151 numaralı kanunun 7 inci maddesine bazı fıkralar ilâvesine dair İktisat Vekâleti tarafından hazırlanıp Başvekâletin 29 - V -

1930 tarih ve 6/1885 numaralı tezkeresile Adliye Encümenine tevdi edilen kanun lâyihası İktisat Vekili Şakir Beyin huzur ile tetkik ve müzakere olundu.

Havzai fahmiye maden amelesinin vukua gelen kazalar sebebiyle hukukunun basit ve seri bir usul ile temini için neşredilmiş olan 151 numaralı kanun mucibince sulh mahkemelerinde rüyet edilen ameleye ait davalarda aynı ocakta zuhur eden diğer bir hadise dolayısıyla açılan davaların içtimalı ceraim kaidesine riayet edilmek zaruretile birleştirilmesi yüzünden işlerin intacı gecikmekte ve bu yüzden kanunun istihdaf ettiği maksat akamete uğramakta olmasından kanunun 7 inci maddesine bu mahzurun izalesi mülâhazasıle bazı fıkralar konması ve yine ameleye ait davalarda havzai fahmiye idaresi avukatının mahkemeler huzurunda amelenin kanunî mümessili olarak bulunabilmesi hükümlerini havi lâyiha esas itibarile kabule şayan görülmüş ve aşağıda yazılı sebeplerle bazı tadilât icra edilmiştir:

Ceza mahkemeleri usulü kanununa göre içtimalı ceraim kaidesinin mahfuziyeti için aralarında irtibat mevcut sayılan muhtelif suçların birleştirilerek mahkemede rüyeti mutlak surette mecburî bir usul değilse de mahkemenin birleştirmek suretile irtibat bulunan müteaddit suçları görmesi dahi salâhiyeti dahilinde olduğundan 151 numaralı kanun ile amele için aranılan gayenin süratle tahakkukuna karşı ihtiyarî olan birleştirme hususunun kaldırılması muvafık görüldüğünden lâyi hada ilâve olunan (A) fıkrasında bu cihet tesbit edilmiştir.

İktisat Vekâletinin teklifinde bu kabil ameleye müteallik davalarda tevhide mücazâtın dahi cereyan etmemesi yazılmış isede bir suçtan dolayı kat'ileşmemiş bir hükümden evvel diğer bir suçun ikar halinde tertip olunacak mücazât için içtimalı ceraim kaidesinin cereyanı umumî hükümler iktizasından bulunduğundan her ne suretle olursa olsun umumî kaideye muhalif bir hüküm kabulü caiz olmayacağından yalnız bir ameleye ait davanın intaamı tehir eden birleştirme keyfiyeti hakkındaki mahkemenin salâhiyetinin bu hâdiselerde cereyan etmemesi için hüküm vazile iktifa edilerek mücazata taallük eden bu teklif lâyihadan tayyidilmiş ve zaten ceza usulü mahkemeleri kanununun 403 ve 405 inci maddeleri mucibince içtimalı ceraim kaidesi nazarı dikkate alınmıyarak ayrı ayrı verilmiş olan ceza hükümlerinin infazında Cümhuriyet müddei umumilerinin bu kaidenin mahfuziyetini temin için kanunî salâhiyet ve tarikleri mevcut ve bu keyfiyet amelenin şahsî hukukuna müessir bulunmadığından teklif lâyihasındaki bu hükmün kaldırılmasında hiç bir zarar varit ve muhtemel görülmemiştir.

Lâyihanın bu tadil ile kabulüne encümence ittifakla karar verilmiştir. Havale mucibince İktisat Encümenine tevdi arz olunur.

Ad. E. Rs.	M. M.	Kâ.	Âza	Âza	Âza
Manisa	Kocaeli	Yozgat	Antalya	Ankara	Kayseri
<i>Mustafa Fevzi</i>	<i>Salâhattin</i>	<i>A. Hamdi</i>	<i>Ahmet Saki</i>	<i>A. İhsan</i>	<i>Reşit</i>
Âza	Âza	Âza			
Kocaeli	Balıkesir	Erzincan			
<i>Ragıp</i>	<i>Sadık</i>	<i>Abdülhak</i>			

İktisat Encümeni mazbatası

T. B. M. M.

İktisat Encümeni

Karar No. 24

Esas No. 1/720

3 - VI - 1930

Yüksek Reisliğe

Ereğli havzai fahmiyesi maden amelesinin hukukuna müteallik 151 numaralı kanunun yedinci maddesine bazı fıkralar ilâvesine dair bulunan kanun lâyihası ile esbabı mucibesi ve Adliye Encümeninin mazbatası İktisat Vekili Beyin huzur ile tetkik ve müzakere edildi.

Havzai fahmiyedeki maden amelelerinin hukukunu temin ve seri bir tarzda işbu hukukun istih-saline matuf bulunması dolayısıyla kanun lâyihasının esas itibarile kabulüne ve Adliye Encümeninin tadilatı ve hile tesbitine karar verilmiştir.

Yüksek Reislığe takdim kılmdır.

İk. En. Rs.	M. M.	Kâtip	Âza	Âza	Âza	Âza
Burdur	Mardin	Zonguldak	Konya	Mardin	Afyon	İstanbul
Mustafa Şeref	Ali Rıza	Hüsnü Rıza	A. Hamdi	Nuri	Faik	Hüseyin
Âza	Âza	Âza	Âza	Âza	Âza	Âza
	Manisa		Çorum	Ş. Karahisar		İzmir
Tahsin	Yaşar	Daniş	Zıya	İsmail		Hüseyin

Hükümetin teklifi

10 eylül 337 tarihli ve 151 numaralı Zonguldak amele kanununun 7 inci maddesine bazı fıkraların tezyiline dair kanun lâyihası

MADDE 1 — 10 eylül 337 tarihli ve 151 numaralı Zonguldak Amele kanununun 7 inci maddesine aşağıdaki fıkralar ilâve olunmuştur:

A) Mahkemece bu maddenin tatbikında içtimai ceraim ve tevhibi mücazat kaidesi cereyan etmez.

B) İşten ve matlubattan mütevellit davalarda havzai fahmiye idaresi müşavir avukatı amele birliğinde mukayyet cüzdanlı amelenin vekili tabii ve kanunisidir.

MADDE 2 — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

MADDE 3 — Bu kanunun ahkâmını icraya İktisat Vekili memurdur. 28/V/930

Bş. V. Ad. V. M. M. V. Da. V.

İsmet M. Esat M. Abdülhalik Ş. Kaya

Ha. V. Ma. V. Mf. V.

Dr. T. Rüştü Ş. Saracoğlu Cemal Hüsnü

Na. V. İK. V. S. İ. M. V.

Recep Şakir Dr. Refik

Adliye Encümeninin tadili

Ereğli havzai fahmiyesi maden amelesinin hukukuna müteallik 10 eylül 337 tarih ve 151 numaralı kanunun 7 inci maddesine bazı fıkralar ilâvesine dair kanun lâyihası

MADDE 1 — 10 eylül 1337 tarih ve 151 numaralı kanunun 7 inci maddesine aşağıdaki fıkralar ilâve olunmuştur:

A : Mahkeme bu maddenin tatbikında ceza mahkemeleri usulü kanununun 3 üncü maddesine göre aralarında irtibat mevcut sayılan suçların davalarını birleştirmeksizin tetkik ile hükme rap-teder.

B : İşten ve matlubattan mütevellit davalarda havzai fahmiye idaresi müşavir avukatı amele birliğinde kayıtlı cüzdanlı amelenin kanunî mü-messili olarak vekâletname ibrazına hacet kalmak-sızın mahkemede amele temsil eder.

MADDE 2 — Bu kanun neşri tarihinden mu-teberdir.

MADDE 3 — Bu kanunun hükümlerini icraya Adliye ve İktisat Vekilleri memurdur.